
ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА”

УДК 81'33:378.147

Мовчан Л.С. (Movchan L.S.), Снігур Л.А. (Snigur L.A.), Шулежко К.С. (Shulezhko K.S.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Проаналізовано доцільність інтегрованого підходу до навчання читанню іноземною мовою, який складає формування лексико-граматичних навичок та навичок усного мовлення у студентів на основі новели Роальда Даля “Parson’s Pleasure”.

Ключові слова: вивчаюче читання, формування навичок, лексичні одиниці, семантизація, граматичні структури.

Appropriateness of integrated approach to teaching students reading in foreign language, which forms up lexical, grammatical and speaking skills based on a short story by Roald Dahl “Parson’s Pleasure” has been analyzed.

Key words: educational reading, forming up skills, lexical units, semantization, grammatical structures

Читання іноземною мовою як комунікативне уміння та засіб спілкування є, поряд з усним мовленням, важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації, яким студенти мають оволодіти згідно з вимогами навчальної програми [7, 2]. В історичному плані читання виникло пізніше усного мовлення, проте на його основі стало важливим засобом спілкування та пізнання. Завдяки читанню, яке робить доступною будь-яку інформацію, передається досвід людства накопичений у найрізноманітніших сферах трудової, творчої, соціально-культурної діяльності. Уміння читати дає можливість студентам користуватися літературою

іноземною мовою для пошуку інформації за фахом, задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів, удосконалення умінь усного мовлення і т.ін.

Сучасні методисти такі як Бех П. О., Біркун Л. В. [1], а також Є. О. Маслико, П. К. Бабінська, А. Ф. Будько [5] приділяють окрему увагу читанню як мовленнєвої діяльності, а також особливостям навчання читанню у середній та вищій школі. У роботах Бухбіндера та Китайгородської [4] розглядаються окремі вправи на розвиток адекватних умінь читання. Для формування таких умінь читання велике значення має характер текстів: їх зміст, інформативність, цікава фабула і т. д. Від якості текстового матеріалу залежить мотивація читацької діяльності студентів. Зміст текстів визначає ставлення студентів до читання, а також можливості розв'язання тих освітніх і виховних завдань, які ставляться перед іноземною мовою як навчальним предметом. З іншого боку, структурно-сміслові та мовні особливості текстів визначають характер самого процесу читання. До іншомовних текстів для читання пред'являються певні вимоги, а саме:

1. Ідейно-виховна цінність текстів. Такі тексти повинні сприяти формуванню морально-етичних якостей читця.

2. Пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту. Тексти мають будуватися на фактичному матеріалі про країну та її народ, мова якого вивчається, а також включати відомості з найрізноманітніших галузей людських знань (науково-популярні тексти).

3. Відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтересам студентів. Ці тексти повинні відповідати інтелектуальному рівню розвитку студентів, бути значущими для них, задовольняти їх емоційні та пізнавальні запити [4].

Незважаючи на повноту та ясність викладання матеріалу вищезазначеними авторами, наразі є актуальною проблема інтегрованого підходу до викладання читання, а саме повне розуміння тексту, яке пов'язане з розумінням та засвоєнням одиниць безеквівалентної лексики та граматичних структур.

Отже метою даної статті є проаналізувати доцільність інтегрованого підходу до викладання читання на основі новели Роальда Даля «Parson's Pleasure», яка спричинила необхідність розв'язання наступного завдання, а саме визначити основні етапи роботи з мовним матеріалом, які здійснюються при роботі з художнім текстом.

Читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності. У зв'язку з цим виділяють змістовий та процесуальний аспекти діяльності читця. Змістовий аспект читання залежить від процесуального і полягає в досягненні розуміння інформації, яка сприймається читцем, завдяки декодуванню графічних знаків та смислових зв'язків тексту.

Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а метою — отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може переслідувати різні цілі: іноді потрібно лише визначити, про що цей текст, в інших випадках важливо зрозуміти основну чи нову інформацію, замисел автора, підтекст. Той, хто читає, як правило, завжди прагне отримати інформацію найбільш економним способом, тому його читання відбувається в різному темпі і характеризується гнучкістю як ознакою зрілого читання.

У процесі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі необхідно сформувати уміння читання на комунікативне достатньому рівні, з тим щоб студенти могли розуміти: а) основний зміст нескладних автентичних текстів та б) досягти повного розуміння складніших за змістом і структурою текстів різних жанрів: суспільно-політичних, науково-популярних, художніх (адаптованих). Студентів потрібно навчити користуватися двомовними словниками та різними довідковими матеріалами.

У процесі роботи над текстом потрібно навчити студентів виконувати такі дії:

- прогнозувати зміст за заголовком, ключовим словам або початком тексту;
- здогадуватись про значення незнайомих слів за допомогою контексту, словотворчих елементів, за схожістю зі словами рідної мови або утворених шляхом конверсії;

- ігнорувати окремі незнайомі слова, які не перешкоджають розумінню основного змісту;
- визначати смислові частини тексту та зв'язки між ними;
- користуватися у процесі читання наявним лінгвокраїнознавчим коментарем, виносками, словником, довідниками, якщо в цьому виникає потреба, щоб зрозуміти основний зміст тексту.

Мова текстів, призначених для одержання основної інформації, має бути і нормативною, без діалектних особливостей, а зміст відповідати рівню мовної підготовки студентів, їх віковим характеристикам, життєвому досвіду та інтересам. За видами жанрів тексти можуть бути художніми, науково-популярними (статті з газет, журналів), а також прагматичними (програми телебачення, оголошення, афіші, меню, вивіски, телефонні довідники, плани міст, розклади руху транспорту і т. ін.).

Вивчаюче читання взагалі, та тексту “Parson’s pleasure” зокрема, має своєю метою досягнення максимально повного точного розуміння інформації тексту і критичного осмислення цієї інформації. Однією з цілей такого читання є формування у студентів умінь самостійно долати труднощі мовного та смислового характеру.

Лексично-граматичні структури аналізуються завдяки вибіркового перекладу окремих словосполучень, речень, абзаців. Важливим складником уміння читання є визначення головних смислових частин тексту, до яких студенти повинні придумати заголовки, а також скласти план до всього тексту. Особливу увагу треба приділити складним лексико-граматичним структурам.

Новела “Parson’s Pleasure”, за своїм змістом і тематикою задовольняє пізнавально-комунікативні потреби та інтереси студентів. Це нескладний автентичний текст художнього жанру. Так як вивчаюче читання вимагає цілеспрямованого аналізу змісту основи мовних явищ та логічних зв'язків, то він, насамперед, починається з аналізу структури твору.

У процесі роботи з текстом в такому режимі необхідно досягти таких комунікативних цілей:

– зрозуміти зміст прочитаного тексту з достатньою повністю та глибиною; задля перевірки розуміння змісту задаються наступні питання:

1. *What is the story about? Work out the general topic of the story?*
2. *Give a brief retelling of the plot.*
3. *What happens at the end of the story?*
4. *What seems to be the moral of the story?*

– зіставити здобуту інформацію зі своїм досвідом;
– оцінити інформацію, висловити свою думку про неї; на цьому етапі ставляться наступні питання:

1. *Describe Mr Boggis's opinion and give a description of his personality?*
2. *How does Mr Boggis set about the task of finding antiques?*
3. *Who is the first person Mr Boggis meets on Sunday in Buckinghamshire? How does he get her to like him?*
4. *Why are the three men with the greyhounds suspicious of Mr Boggis? What are they trying to hide?*
5. *Describe Mr Boggis's reaction when he goes into the living-room and sees the commode.*
6. *How does he make the men think that the commode is a fake?*

– передати почерпнуті з тексту відомості іншим (в опорі на текст), наприклад:

1. *In this story there are many descriptions of furniture. Work in pairs. Give a detailed description of a piece of furniture provided in the text.*

– прокоментувати окремі факти, висловити особисте ставлення до проблематики тексту:

1. *What is your opinion to Mr Boggis's 'secret of success'? Do you think it was worthwhile?*
2. *What would you do if you were in Mr Boggis's shoes? Would you do anything in a different way?*

Читаючи текст, студенти повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі. З метою подолання труднощів розуміння тексту та принципом комунікативності у навчанні іноземних мов повинно відбуватися комплексне

засвоєння мовного матеріалу: проводиться лексичний, граматичний, смисловий та структурний аналіз.

Аналіз лексичних одиниць починається, як правило, з семантизації, тобто розкриття значення незнайомих слів. Усі способи семантизації можна поділити на дві групи: перекладні та безперекладні. Вибір способу семантизації залежить від цілого ряду факторів, насамперед від особливостей самого слова: його форми, значення, сполучуваності, збігу або розбіжності зі словами рідної мови. Так доцільним було б використання перекладного способу для конкретних та абстрактних лексичних одиниць (ЛО), у значення яких немає лінгво-культурного компоненту, наприклад: *spinster, bargain, floral, prosperous, spindle, staggered, bulging* тощо. Особливу увагу слід приділити ЛО, які є дериватами, що утворені за допомогою афіксів, наприклад: *motionless, inexhaustible, ungraceful, casualness, uncontrollably, shamelessly*, та словоскладання, наприклад: *bee-waxing, hand-cut, frog-mouth, screwdriver, horn-handed, silvery-warm* тощо.

Безперекладний спосіб використовується для засвоєння ЛО, які не мають точного структурно-семантичного еквівалента у рідній мові, наприклад: *paterae, pub, Tory, dog-collor* тощо.

У процесі читання студент також має реалізувати мовленнєву здогадку щодо значення того чи іншого незнайомого слова, спираючись на контекст, інтернаціональні слова.

Граматичні структури становлять той “будівельний матеріал”, без якого не можливо розуміння смислу тексту. На рівні тексту навички мають вже функціонувати, а не формуватися тому граматичний матеріал повинен бути попередньо відпрацьований у системі різних вправ. При аналізі тексту студенти повинні впізнавати граматичну структуру у вивченому тексті, обов’язково пояснити її вживання, у випадку необхідності перекласти її та вживати при обговоренні тексту. Тому що за кожною граматичною структурою закріплюються певні функції (називати предмети або осіб, вказувати на наявність предмета в певному місці, виражати дію, що відбувається в момент

мовлення, або минулу дію, що відбувалася раніше іншої минулої дії тощо). Ця робота змушує студента бути активним учасником навчального процесу.

Так, наприклад, студенти мають звертати увагу на вживання *Past Continuous* в описанні: *The haw thorn was exploding white and pink... and the primroses were growing underneath in little clumps* [8].

– дієслово “*want*” у *Present Perfect Continuous*: який відноситься до групи дієслів що не вживається у часовій групі *Continuous*, але в цьому контексті він підкреслює велике бажання героя мати цю річ дуже давно... *I've been wanting a set of legs something like that for a long time* [8].

– вживання емфатичного *do*, наприклад:

... *I do apologize for bothering you;*

... *I do apologize for troubling you;*

... *I do hope I haven't been a terrible old booze. He did seem to know a bit about his subject.*

Емфатичне *do* в цьому тексті характеризує мову героя, і студенти за допомогою цього граматичного явища можуть самостійно робити висновки про самого героя.

– вживання *Present Simple* у реченні, наприклад: *Here he comes* [8].

Тобто на матеріалі тексту здійснюється аналіз функціональних аспектів (більшість досліджених текстів містять діалогічну мову) і це робить розбір граматичного явища цікавим та захоплюючим.

Читання як вид мовленнєвої діяльності є однією з головних практичних цілей навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі. Проте не меншу роль відіграє читання у навчальному процесі як засіб навчання. Воно допомагає в оволодінні мовним матеріалом, в його закріпленні та накопичуванні. Так, мнемічна діяльність, яка супроводжує процес читання, забезпечує запам'ятовування лексичних одиниць зв'язків між ними, а також граматичних явищ, наповнення граматичних структур порядку слів у структурах та ін. Читання допомагає удосконалювати вміння усного мовлення: під час читання як уголос, так і про себе функціонують провідні мовні аналізатори – слухові та мовленнєво-рухові, характерні для говоріння. Уміння читати дає можливість у

разі потреби підібрати необхідні друковані матеріали та препарувати їх з метою підготовки усного повідомлення.

Читання іншомовних текстів розвиває мислення студентів, допомагає усвідомити особливості системи іноземної мови і глибше зрозуміти особливості рідної. Інформація, яку отримує студент з іншомовних текстів, формує його світогляд, збагачує країнознавчими знаннями про історію, культуру, економіку політику, побут країни, мову якої він вивчає.

Велика розумова робота, котра виконується читцем з метою проникнення у зміст тексту, а також застосування інтегрованого підходу до розвитку мовленнєвих навичок, які удосконалюються завдяки читанню оригінальних текстів, розвиває мовну здогадку та антиципацію, самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів, інтерес до оволодіння іноземною мовою.

Література:

1. *Бех П. О., Биркун Л. В.* Концепція викладання іноземних мов в Україні //Іноземні мови. — 1996. — № 2. — С. 3-8.
2. Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) V-IX класи /керівн. автор. колективу *С. Ю. Ніколаєва*.— К.: Ленвіт, 1998. — 32 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. — К.: Ленвіт, 1999.
4. Методика интенсивного обучения иностранным языкам /под ред. *Бухбиндера и Китайгородской*. — К.: Вища школа, 1988.
5. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие/ *Е. А. Маслыко, П. К. Бабинская, А. Ф. Будько* и др. — Минск: Вышейш. школа, 1992.
6. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия /Сост. *А. А. Леонтьев*. — М.: Рус. яз., 1991.

7. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект/ Колектив авт.: *С.Ю.Ніколаєва, М.І. Соловей (керівники), Ю.В. Головач* та ін.; Київ.держ.лінгв.ун-т та ін.

8. *Parson's Pleasure, Roald Dahl, Twentieth Century English Short Stories.*